

HÄMEENLINNA KATINEN

Kartanonrannan asemakaava-alueen arkeologinen inventointi
23.-27.4.2007

FM Esa Mikkola

MUSEOVIRASTO
ARKEOLOGIAN OSASTO

SISÄLLYSLUETTELO

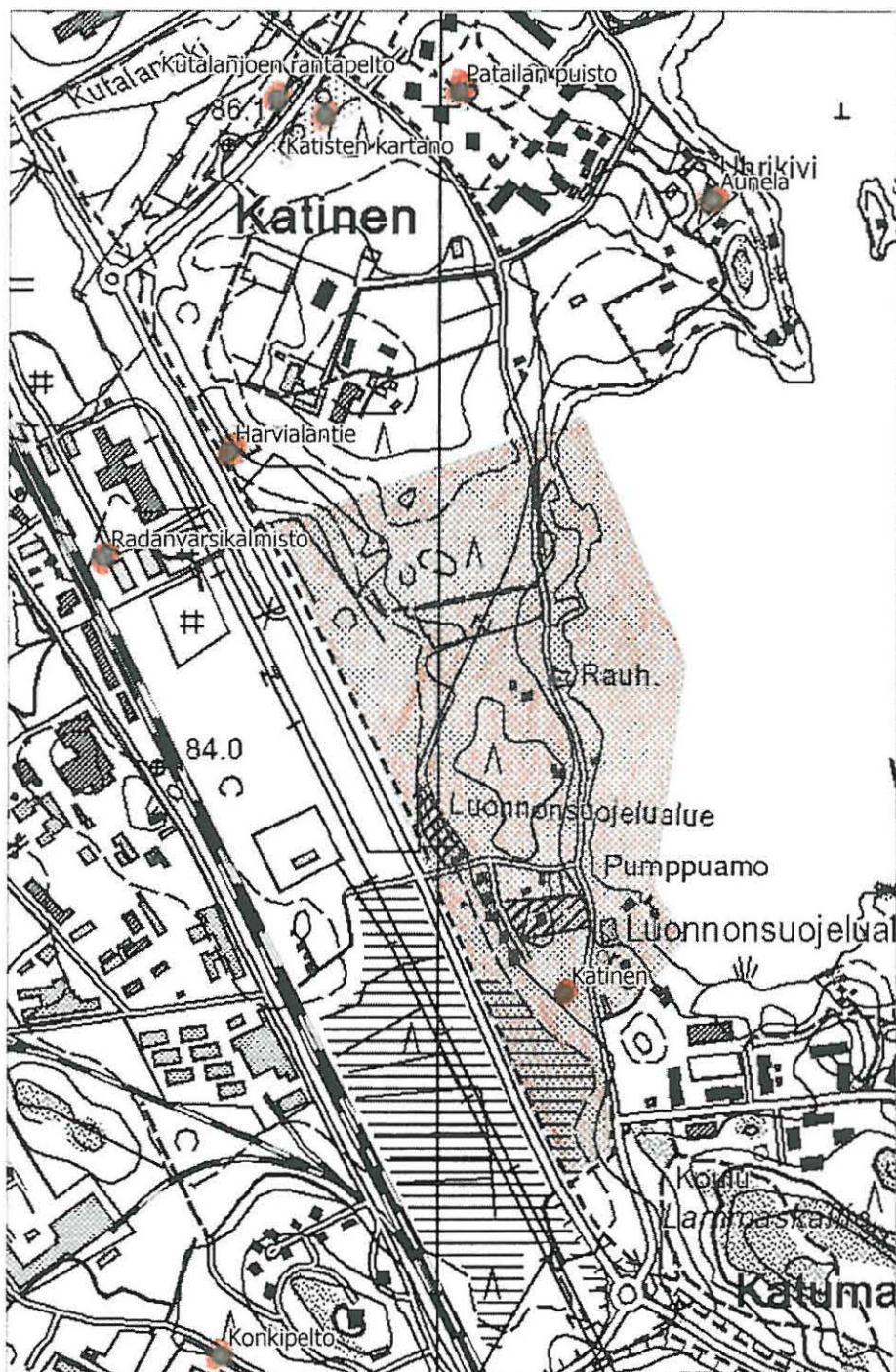
PERUSKARTTAOTE.....	3
ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT	4
1. Johdanto	5
2. Kaava-alueen sijainti ja topografia	7
2. Tutkimushistoria ja lähikohteet	8
3. Katisten alueen muinaisjäännöskohteet.....	9
3. 1. Katinen.....	9
3.2. Kutalanjoen rantapelto.....	11
3.3. Harvialantie	13
3.4. Katisten kartano.....	13
4. Löytöpaikat ja muut havaintopaikat.....	14
4.1. Katistentie A.....	14
4.2. Katistentie B.....	14
4.3. Idänpääntie.....	16
4. Inventoinnin tulokset	16
Diapositiiviluettelo	18
LIITTEET	

PERUSKARTTAOTE

PK 213109 Hämeenlinna 1: 10 000

Kaava-alue on merkitty punaisella rasterilla

Muinaisjäännökset punaisilla palloilla, muinaisjäännösalueet harvalla punaisella rasterilla

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kunta: Hämeenlinna

Tutkimuksen laatu: inventointi

Kohteet: Katinen (1000 00 7924) røykkiö, Kutalanjoen rantapelto (1000 00 7923) asuinpaikka, Harvialantie (109 01 0033) kalmisto ja asuinpaikka, Katisten kartano (109 01 0028) muinaisjäännösryhmät

Kohteen laji: kiinteä muinaisjäännös

Kohteen ajoitus: rautakautinen ja historiallinen

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Tutkimuslaitos: Museovirasto, arkeologian osasto (MV/AO)

Tutkija: FM Esa Mikkola

Kenttätyöaika: 24.-27.4.2007

Tutkimuskustannukset: 3900 €

Tutkimusten kustantaja: Jakob Krogius, Katisten kartano

Löydöt: KM 36775 (saviastian pala ja savitiivistettä) ja KM 36776 (savitiivistettä)

Diapositiivit: 60505-60522

Mustavalkonegatiivit: (mustavalkokuvia ei otettu)

Liitteet: Kuvatalut 1-4

Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka: Museovirasto, arkeologian osaston topografinen arkisto, Helsinki.

Kannen kuva: Yksityiskohta Niklas Avanderin Vanajan pitäjän Mäskälän kylän kyläselityskartasta vuodelta 1702 (KA/MHA H90 5/1-2). Kuva Olli Kunnas 2007.

1. Johdanto

Katisten kartano sijaitsee Katumajärven länsirannalla Hämeenlinnan keskustan itäpuolella Harvialantien ja Syrjäntaantien (vt 10) risteyksessä. Kartanon eteläpuoliselle alueelle laaditaan asemakaavaa maanomistajan, Jacob Krogiuksen, aloitteesta. Toteutuessaan asemakaava mahdollistaa alueen rakentamisen noin sadan omakotitalon uudeksi kaupunginosaksi. Itse rakentamisalueelta ei tunnettu muinaismuistolain (295/63) nojalla suojeltuja kiinteitä muinaisjäänköksiä. Suunnitellun rakentamisalueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee kuitenkin useita rautakautisia muinaisjäänköksiä, joten Museovirasto esitti alueella toteutettavaksi arkeologista inventointia kaavaprosessiin kuuluvana perusselvityksenä. Inventointi toteutui viikon mittaisena maastotyönä huhtikuussa 2007. Inventoinnin kustannuksista, jotka olivat 3900 euroa, vastasi hankkeen toteuttaja muinaismuistolain 13 § mukaisesti. Inventoinnin toteutti FM Esa Mikkola, joka on myös laatinut tämän inventointikertomuksen. Inventoinnin tavoitteena oli etsiä ja paikallistaa kaava-alueella mahdollisesti sijaitsevat esihistoriallisen ja historiallisen ajan kiinteät muinaisjäänökset, jotta ne voidaan suojella kaavoituksessa joko muinaisjäänköskohteina tai -alueina.

Inventoinnin esitöihin kuului alueen historiallisten karttojen analyysi (Lars Forsellin kartta Vanajan Mäskälästä vuodelta 1695 KA/MHA h90 5/3 sekä Niklas Avanderin kartta vuodelta 1702 KA/MHA h90 5/1-2, Kuninkaan kartasto kartta sivulla 189) sekä Museoviraston arkeologian osaston topografisessa arkistossa olevien aluetta koskevien tietojen keruu. Kentällä menetelminä olivat avointen peltoalueiden pintapoisuus sekä peitteisten metsä- ja kesantoalueiden intensiivinen koekuopitus. Koekuopituksessa tarkastettiin lähinnä kivikkoisia kumparealueita mahdollisten polttokalmistojen ja asuinpaikkojen löytämiseksi. Alavat savikot jätettiin vähemmälle tarkastelulle. Valokuvausdokumentaatio toteutettiin ainoastaan diapositiivikuvauksella.

Inventoinnin tuloksena kaava-alueen eteläosasta löydettiin yksi ajaltaan epämääräinen rökkiö **Katinen** (mj.rek.nro 1000 00 7924). Maanomistajan pyynnöstä tarkastettiin myös

Syrjäntaantien (vt 10) ja Kutalanjoen väliin jäävä peltoalue kaava-alueen ulkopuolelta. Pellon itäpäästä löytyi ilmeisesti rautakauteen ajoittuva asuinpaikka **Kutalanjoen rantapelto** (mj.rek.nro 1000 00 7923). Lisäksi kaava-alueerajauksen luoteispuolella sijaitsevan **Harvialantien** polttokalmiston (mj.rek.nro 109 01 0033) vierestä löytyi rautakauteen ajoittuva asuinpaikka. Mahdollisesti asuinpaikkaan ja raudanvalmistukseen viittaavaa aineistoa löytyi Katistentien ja Katumajärven väliseltä kesantopelloilta. Alueen koekuopitus ei kuitenkaan paljastanut alueelta mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa. Rautakuonan löytöpaikka Katistentie B on viety muinaisjäännösrekisteriin irtolöytökohteena (mj.rek.nro 1000 00 8744). Peltopoiminnassa löydettiin muutenkin lähinnä 1700- ja 1800-luvuilta peräisin olevaa aineistoa. Leimuntien pohjoispuolisessa vesakossa on muutamia epämääräisiä kiveyksiä. Niiden ajoittuminen ja luonne eivät ole selvillä. Kohde on liitetty niiden epämääräisyyden vuoksi Museoviraston ylläpitämään kiinteiden muinaisjäännösten rekisteriin mahdollisena muinaisjäännöksenä Katistentie A (mj.rek.nro 1000 00 8738).

Kivi- tai pronssikautisia kohteita ei alueelta tunnettu entuudestaan eikä niitä löydetty inventoinnin yhteydessä. Inventoinnissa vahvistui käsitys siitä, että rautakaudella Katisten alueella on ollut asutuskeskittymä Kutalanjoen molemmin puolin. Seuraava keskittymä on sijainnut Kantolanniemessä ja Vanajan kirkon ympäristössä.

Tämän inventoinnin perusteella Kartanonrannan asemakaava-alueella ei olisi Katisten röykkiötä lukuun ottamatta sellaisia muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä, joilla olisi vaikutusta rakennussuunnitelmiin. Röykkiöön kohdistuvista toimenpiteistä tulee neuvotella erikseen Museoviraston kanssa.

Helsingissä 24.8.2007

Esa Mikkola

2. Kaava-alueen sijainti ja topografia

Katisten kartano on muodostunut viimeistään 1600-luvulla keskiaikaisen Mäskälän kylätontin länsipuolelle. Kartanon punatiilinen päärakennus on rakennettu vuosina 1860 - 1862. Päärakennusta ympäröivät komeat kiviaidat. Kartano piharakennuksineen sijaitsee mäellä, jonka lakea on ilmeisesti aikojen kuluessa tasoitettu. Vielä 1930-luvulla kartanomäkeä ympäröivät pellot. Nykyisin maisemakuva on suljetumpi ja kartanon eteläpuoliset alueet kasvavat paria peltoaluetta lukuun ottamatta eri-ikäistä metsää. Kartanon alue on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi.

Tammikuussa 2007 laaditun Kartanonrannan asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman¹ mukaan alueelle on tarkoitus toteuttaa uusi pientalovaltainen asuinalue. Uusi asuinalue jakautuu pohjoiseen n. 8 ha ja eteläiseen n. 2 ha. Se sijaitsee Katisten kartanon eteläpuolella Katumajärven ja Harvialantien väliin jäävällä, eteläkaakkoa kohti kapenevalla kaistaleella. Kaava-alueen pohjoisraja kulkee kartanon päärakennuksesta muutama kymmenen metriä etelään. Katumajärven rantaa myötäillen etelästä pohjoiseen kulkeva Katistentie toimii pääosin rakennussuunnitelma-alueen itärajana. Katistentie toimii nykyisin museotienä. Se lienee yksi Hämeenlinnan vanhimmista vielä käytössä olevista teistä. Etelässä kaava-alue ulottuu Katumantien risteyksestä hieman etelään. Kaava-alueen katkaisee Leimuntie, jonka varrella on omakotitalo. Leimuntiestä haarautuu suoraan etelään Lehtikuusentie, jonka varrella on viisi uudehkoa omakotitaloa. Leimuntien varrella on myös kaksi pienialaista luonnonsuojelualuetta. Katistentien varrella on kaksi omakotitaloa, yksi rivitalo, vanha vedenpuhdistamo sekä kaksi rantasaunaa.

Inventointialueen matalimmat osat ovat noin 82 m merenpinnantason yläpuolella ja korkeimmat yli 95 m mpy. Maaperä lähes koko inventointialueella oli savea lukuun ottamatta Leimuntien pohjoispuolista mäkeä, joka on moreenia. Suurin osa kaava-alueen pohjoisosasta on metsittyä tai metsitettyä entistä peltoa. Kaava-alueella on kaksi yhä viljelyssä olevaa peltoa, sillä saviset pellot olivat keväällä kynnöksellä. Pelloista suurempi sijaitsee Harvialantien varressa kartanon lounaispuolella. Pelto

¹ Inventointi on toteutettu mainitun OAS:ssa rajatun alueen mukaisena. Siihen mahdollisesti myöhemmin tulleita muutoksia ei huhtikuussa 2007 ole voitu ottaa huomioon.

viettä kohti lounasta, jossa on alavaa kuivattua entistä suota. Leveiden ojien halkomalla alueella kasvaa lähinnä koivuja ja istutettua lehtikuusta. 1700-luvun alun kartassa alue on merkitty suoksi. Pellon luoteispää on kaava-aluerajauksen ulkopuolella. Harvialantien kalmisto sijaitsee tämän pellon pohjoispuolella. Toinen itä-länsi -suuntainen kapea kaistale sijaitsee Katistentien varrella. Katistentien ja Katumajärven rannan väliset pikkupellot olivat kesannolla. Katistentien varrella sijaitsevan pellon ja Leimuntien rajaama mäkinen alue on metsätalouden toimenpiteiden jäljistä vesakoitunut lähes läpituunkemattomaksi. Pellon pohjoispuolella sijaitseva kuusivaltainen metsä on hyvin kumpareista. Alueella on toistakymmentä kivikkoista kumpareta. Pääsääntöisesti niillä kasvaa tuomea ja haapaa.

2. Tutkimushistoria ja lähikohteet

Hämeenlinnan alue kuuluu Suomen rautakautisen asutuksen ydinalueisiin mutta alue on erittäin mielenkiintoinen myös keskiajan asutushistorian kannalta. Alue on ollut arkeologien mielenkiinnon kohteena 1800-luvulta lähtien. Intensiivisintä tutkimustoiminta on ollut vuosina 1986 - 1993, jolloin on tutkittu mm. Varikonniemen rautakautista asuinpaikkaa. Samoihin aikoihin toteutettu VT 3:n muuttaminen moottoritieksi poiki useita inventointeja ja kaivauksia Hämeenlinnan alueella sekä sen naapurikunnissa. Viime vuosina on tehty Ojoisten (Eeva Lahti ja Johanna Enqvist 2005), Sampo-Alajärven (Kirsi Luoto 2006) ja Katumajärven itäpuolisen alueen (Johanna Enqvist 2005) asema- ja osayleiskaava-alueiden inventoinnit. Teemu Mökkönen inventoi Hämeen linnan pohjoispuolisen vanhan asemakaava-alueen vuonna 2003. Koko Hämeenlinnan kaupungin aluetta on viimeksi inventoitu vuonna 1999, jolloin Sirkka-Liisa Seppälä toteutti Vanajaveden laakson arkeologisen inventoinnin. Inventointi keskittyi lähinnä kulttuuriympäristöön ja kulttuurimaisemakokonaisuuksien hahmottamiseen. Perinteinen muinaisjäännöksiin keskittynyt inventointi Hämeenlinnassa on Jyri Saukkosen vuonna 1984 toteuttama Hämeenlinnan kaupungin alueen esihistoriallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten inventointi. Museoviraston tutkija Anna-Liisa Hirviluoto löysi ja paikansi useita Hämeenlinnan alueen kohteita pitkän virkauransa aikana 1950-luvun lopulta 1990-luvulle. Vuoden 1939 Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan alueen inventointia voidaan pitää ensimmäisenä tieteelliset kriteerit täyttävänä inventointina kyseisillä alueilla. Sarasmo havaitsi mm. Katisten kartanon eteläpuolisilla peltokumpareilla epämääräisiä kiveyksiä, jotka ovat kuitenkin myöhemmin osoittautuneet

luontaisiksi. Sarasmon inventointikertomukseen liittämä peruskartta antaa hyvän kuvan 1900-luvun alkupuolen maankäyttötilanteesta. Kartan mukaan Katisten kartanoa ovat ympäröineet laajat peltoalueet.

Kaava-alueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee kaksi entuudestaan tunnettua kiinteää muinaisjäännöstä: Harvialantien polttokalmisto (mj.rek.nro 109 01 0030) ja Katisten kartano -niminen röykkiökalmisto (mj.rek.nro 109 01 0028). Röykkiöiden yhteydessä on ilmeisesti sijainnut myös osin tuhoutunut polttokenttäkalmisto. Todennäköisesti lähes kokonaan rautatien teossa vuonna 1859 tuhottu nk. Radanvarsikalmisto (mj.rek.nro 109 01 0034) on mitä luultavimmin sijainnut Katisten kartanon mailla Luukkaanlahden itärannalla. Paikalta on löydetty mm, kaularenkaita, rannerenkaita, solkia, miekkoja, kirveitä ja kuolaimia. Kutalanjoen pohjoisrannalla ovat sijainneet Varikkoalue 2, 3 ja 5 -nimiset hautaröykkiöt (mj.rek.nrot 109 01 0031, 109 01 0032 ja 109 01 0033). Ne tutkittiin 1980-luvulla pelastuslaitoksen uuden rakennuksen tieltä. Ainakin yksi röykkiöistä sisälsi kansainvaellusaikaisen (400-600 jKr.) asehautauksen.

Mäskälän keskiaikainen kylätontti tuhoutui lähes kokonaan 1980-luvulla Patailan kerrostaloalueen rakennustöissä. Alueella ei syystä tai toisesta koskaan suoritettu kaivaustutkimuksia. Kerrostalojen keskellä on säilynyt Patailan puisto -niminen röykkiökohde (mj.rek.nro 109 01 0027). Röykkiöiden päälle on kasattu runsaasti kiviä entiseltä rakennustyömaalta. Patailan kaakkoispuolella, Katumajärveen pistävällä niemellä sijaitsee alueen ainoa tunnettu kuppikivi (Aunela mj.rek.nro 109 01 0026). Tässä uhrikivessä on peräti 53 kuppimaista syvennystä. Kuppikiviä on myös rautakautisten muinaisjäännösten keskittymässä, joka sijaitsee Vanajan keskiaikaisen harmaakivikirkon ja Imatran Voiman voimalarakennusten ympäristössä inventointialueen lounaispuolella.

3. Katisten alueen muinaisjäännöskohteet

3. 1. Katinen

Muinaisjäännösrekisterinumero: 1000 00 7924

Tyyppi: kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: röykkiöt

Ajoitus: ajoittamattomat, todennäköisimmin historiallinen aika

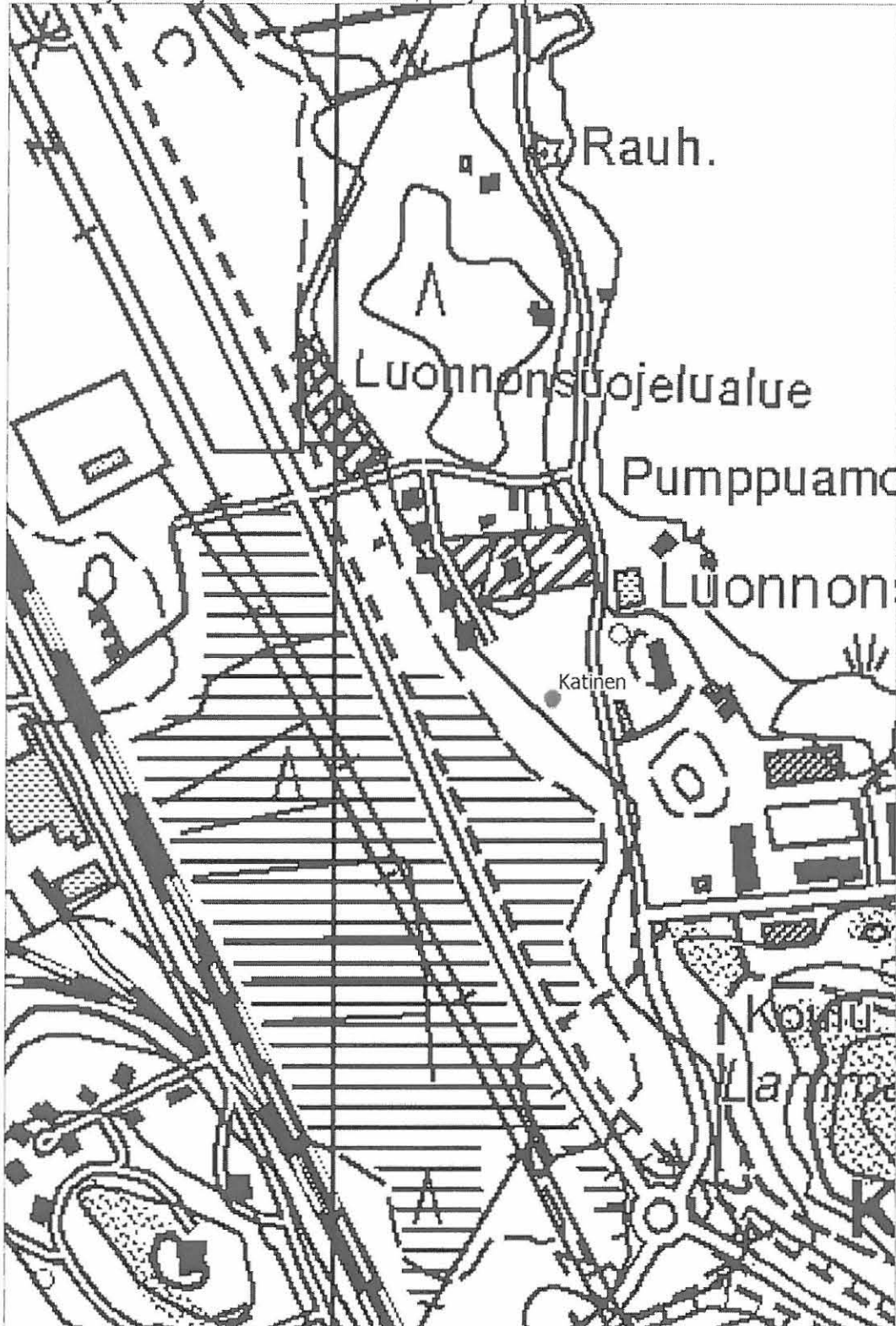
Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: II

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6766 802, i = 3365 170, z = 85

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Kartta röykkiön sijainnista mk 1:5000, pohjana perus-CD

Historialliset kartat: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Kuvaus: Röykkiö sijaitsee Katumajärven länsipuolella kulkevan Katistentien länsipuolella kuusimetsässä, noin 30 m päässä tiestä. Röykkiö on tasaisen alueen reunalla ja sen länsipuolella maasto viettää tasaisesti kohti jyrkkää terassia. Röykkiö on huolellisesti rakennettu erikokoisista kivistä kahden suuren maakiven väliin. Se on muodoltaan lähes säännöllisen pyöreä ja se on kasattu maapohjalle savimaalle. Röykkiön halkaisija on noin 6 m ja korkeutta sillä on noin 60 cm. Röykkiön itäreunassa olevan maakiven koko on 2 x 1,5 x 1 m. Kivessä on ilmeisesti korkeuskiintopiste. Röykkiön länsireunassa kasvaa iäkäs tuomi. Osa röykkiön kivistä vaikuttaa lohkotuilta. Alue on 1900-luvun alun kartan perusteella ollut peltona. Näin ollen kyseessä voi olla pellon raivauksessa syntynyt röykkiö. Röykkiön iästä ja käyttötarkoituksesta voi saada varmuuden vain kaivaustutkimuksilla.

Röykkiö sijaitsee rakennussuunnitelma-alueella.

3.2. Kutalanjoen rantapeltö

Muinaisjäännösrekisterinumero: 1000 00 7923

Tyyppi: asuinpaikat

Tyyppin tarkenne: -

Ajoitus: rautakautinen, keskiaikainen

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: II

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6768 013 i = 3364 778, z = 83

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Historialliset kartat: -

Aikaisemmat tutkimukset: -

Löydöt: KM 36776 (savitiivistettä, rautakuonaa, savikuonaa)

Kuvaus: Asuinpaikka sijaitsee Katisten kartanon pohjoispuolella, Syrjäntaantien (vt 10) ja Katumajärvestä Vanajaveteen laskevan Kutalanjoen väliin jäävän pellon itäosassa. Syrjäntaantien pohjoispuolella kulkevan kevyen liikenteen väylän reunasta noin 10 metrin päässä on keskeltä kahtia haljennut suurehko maakivi. Kiven ympäriltä, 10 x 15 m alalta, kynnöspelloilta poimittiin talteen osin pahoin kuonaantunuita painanteellisia savitiivisteiden paloja ja rautakuonaa. Pellossa oli havaittavissa myös jonkin verran palaneita kiviä. Asuinpaikka lienee suurimmaksi osaksi tuhoutunut valtatie 10 ja siihen liittyvän kevyen liikenteen väylän rakentamisen yhteydessä. Asuinpaikan pohjoispuolella, valtatie toisella puolella, sijaitsee Katisten kartano -niminen röykkiökalmisto ja mahdollinen polttokenttäkalmisto.

Asuinpaikka sijaitsee kaava-alueen ulkopuolella, maanomistajan pyynnöstä tarkastetulla alueella.

Kartta kohteista Kutalanjoen rantapello, Katisten kartano, Harvialantie mk 1:5000

3.3. Harvialantie

Muinaisjäännösrekisterinumero: 109 01 0033

Tyyppi: muinaisjäännösryhmät

Tyyppin tarkenne: asuinpaikka ja kalmisto

Ajoitus: rautakautinen

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: II

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6767 535 i = 3364 713, z = 85

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Historialliset kartat: -

Aikaisemmat tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1967, tarkastus

Jyri Saukkonen 1984, inventointi

Sirkka-Liisa Seppälä 1999, inventointi

Löydöt: KM 36775 (savitiivistettä, keramiikkaa)

Kuvaus: Harvialantien mahdollinen kalmisto sijaitsee Harvialantien varressa, tien itäpuolisessa tienleikkauksessa. Löytöpaikka sijaitsee kahden pellon välisellä joutomaalla. Harvialantien rakentaminen on tuhonnut lähes koko kalmiston. Vuoden 2007 inventoinnissa kalmiston pohjoispuoliselta pelloilta löydettiin rautakautiseen asuinpaikkaan viittaavia löytöjä, kuten talojen hirsiseinien tiivisteinä ollutta savea sekä saviastian pala.

Muinaisjäännös sijaitsee kaava-alueen ulkopuolella.

3.4. Katisten kartano

Muinaisjäännösrekisterinumero: 109 01 0028

Tyyppi: muinaisjäännösryhmät

Tyyppin tarkenne: röykkiökalmisto ja polttokenttäkalmisto

Ajoitus: rautakautinen

Laji: kiinteä muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: II

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6767 990 i = 3364 844, z = 87

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Historialliset kartat: -

Aikaisemmat tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1961, tarkastus

Jyri Saukkonen 1984, inventointi

Sirkka-Liisa Seppälä 1999, inventointi

Löydöt: KM 1522:1-6, KM 18382

Kuvaus: Röykkiöalue sijaitsee Katisten kartanon päärakennuksesta 200 m pohjoiseen, heti Syrjäntaantien ja Katistentien risteyksen etelä- ja lounaispuolella. Muinaisjäännös käsittää 6 röykkiötä ja mahdollisen polttokenttäkalmiston, joka on osin hävitetty teiden rakentamisen yhteydessä. Osaan röykkiöistä on kaivettu koekuoppia ja niistä on löydetty saviastian paloja.

Kalmisto sijaitsee kaava-alueen ulkopuolella.

4. Löytöpaikat ja muut havaintopaikat

4.1. Katistentie A

Muinaisjäännösrekisterinumero: 1000 00 8738

Tyyppi: kivirakenteet

Tyypin tarkenne: röykkiöt

Ajoitus: ajoittamattomia, todennäköisesti melko uusia

Laji: mahdollinen muinaisjäännös

Rauhoitusluokka: -

Yhtenäiskoordinaatit: **Röykkiö 1** p = 6766 996, i = 3365 170 **Röykkiö 2** p = 6767 002, i = 3365 169

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Historialliset kartat: Kuninkaan kartastossa, kartta 189, punainen täplä (torppa tms.)

Aikaisemmat tutkimukset: Jyri Saukkonen 1984, inventointi kohde 82

Löydöt: -

Kuvaus: Matalat ja epämääräisen muotoiset kivikasat sijaitsevat Leimuntien pohjoispuolisessa vesakossa jo lähes umpeen kasvaneen polun varrella. Röykkiö 1 sijaitsee n. 20 m päässä Leimuntien ja Katistentien risteyksestä luoteeseen. Röykkiö on halkaisijaltaan noin 3 m ja korkeutta sillä on 20 - 40 cm. Röykkiön muoto on varsin epäsäännöllinen. Röykkiö 2 sijaitsee edellisestä n. 25 m pohjoisluoteeseen. Kiveys on kolmikulmainen ja sen sivujen pituus on noin 2 metriä. Kiveyksen korkeus on 10 - 30 cm. Kivissä on ohut sammalpeite. Jyri Saukkonen on arvellut röykkiöiden liittyvän maatalouteen.

Kohde sijaitsee kaava-alueella.

4.2. Katistentie B

Muinaisjäännösrekisterinumero: 1000 008744

Tyyppi: löytöpaikat

Tyypin tarkenne: irtolöytöpaikat

Ajoitus: ajoittamaton/uusi aika

Laji: irtolöytö

Rauhoitusluokka: -

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6767 327, i = 3365 169

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Historialliset kartat:

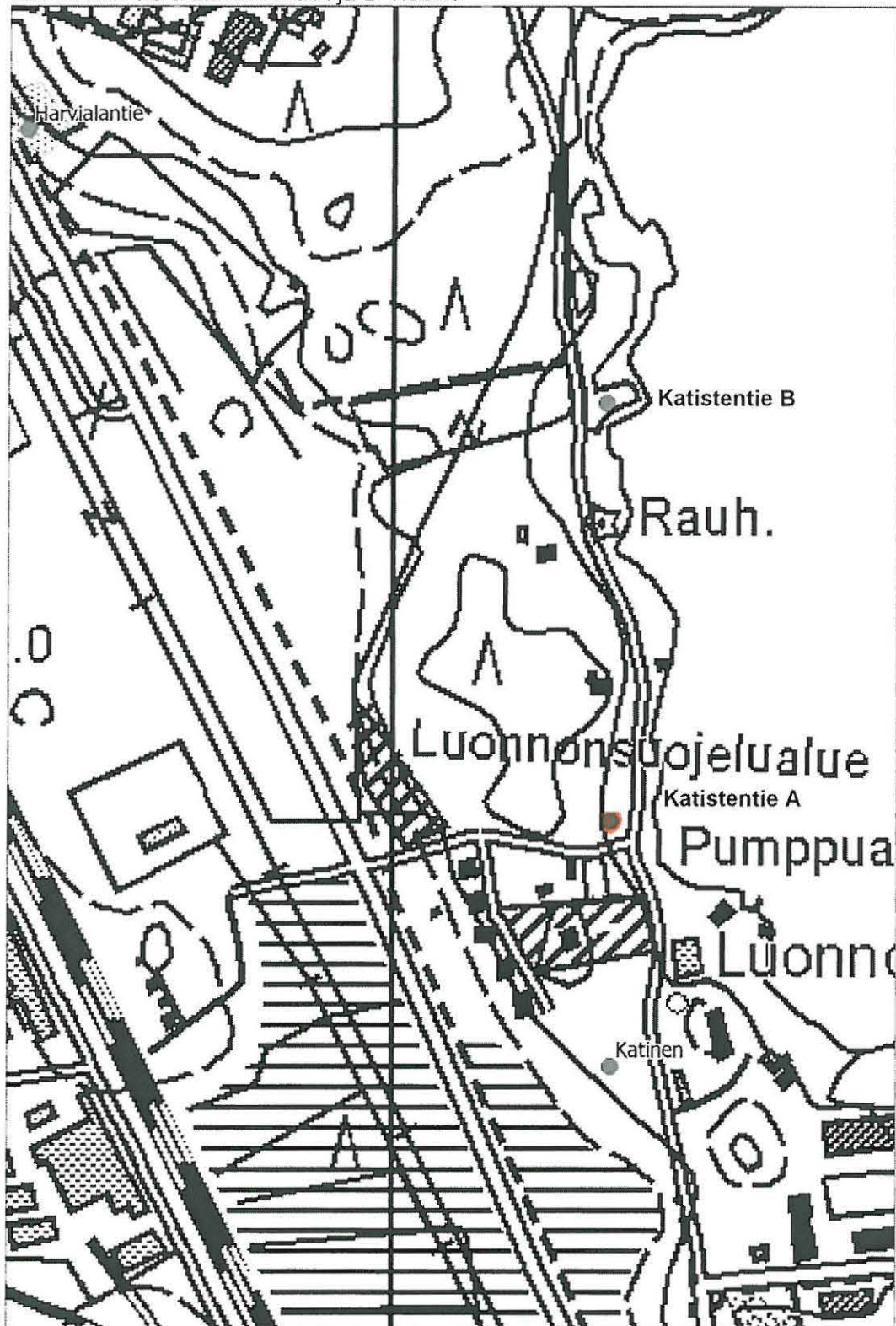
Aikaisemmat tutkimukset: Jyri Saukkonen 1984, inventointi kohde 82

Löydöt: rautakuonan pala, ei luetteloitu

Kuvaus: Katistentien ja Katumajärven väliin jäävän pienen kesannolla olevan peltoalueen eteläosassa olevan lehtipuita kasvavan kumpareen reunalta löytyi pala rautakuonaa. Koekuopituksessa alueelta ei kuitenkaan löydetty mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Löytöpaikka sijaitsee kaava-alueella.

Kartta kohteista Katistentie A ja B 1:5000

4.3. Idänpääntie

Muinaisjäännösrekisterinumero: -

Tyyppi: kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: kiukaat

Ajoitus: ajoittamaton/uusi aika

Laji: -

Rauhoitusluokka: -

Yhtenäiskoordinaatit: p = 6767 905, i = 3365236,

Peruskartta: 213109 Hämeenlinna

Historialliset kartat: Vuoden 1939 pitäjänkartta

Aikaisemmat tutkimukset: -

Löydöt: tiiltä, laastia, lasia (ei otettu talteen)

Kuvaus: Idänpääntien ja Pokrinniementien risteuksen eteläpuolelle jäävällä harjanteella on havaittavissa uunin tai kiukaan jäännökset. Vuodelta 1939 peräisin olevassa pitäjänkartassa (Lehti 676/252: Hämeenlinna) paikalle on merkitty talo. Talonpaikka ja siihen liittyvä kiuas eivät siten olisi kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Kohde sijaitsee kaava-alueen ulkopuolella.

4. Inventoinnin tulokset

Kartanonrannan asemakaava-alueen inventoinnissa itse kaava-alueelta löydettiin vain yksi sellainen kohde, jolla voi olla vaikutusta rakentamiseen. Kyseisen röykkiön (**Katinen mj.rek.nro 1000 00 7924**) säilyttäminen muistona Katisten kartanon alueen vanhemmasta maankäytöstä on perusteltua. Inventoinnin perusteella näyttääkin siltä, että Katisten alueen rautakautinen asutus on keskittynyt Kutalanjoen molemmille puolille. Toinen keskittymä on Vanajan kirkon ympäristössä. Väliin jäävältä alueelta ei löydetty rautakauteen ajoittuvia kohteita. Pyyntikulttuurien asuin- tai leiripaikoista ei saatu havaintoja. Alueella havaittiin myös yllättävän vähän historiallisen ajan asutukseen liittyviä rakenteita. Kartano ja siihen kuuluvat muut rakennukset ovat sijainneet vuosien 1695 ja 1702 karttojen mukaan nykyisellä paikalla. Katumajärven ja Vanajaveden välinen kaistale on ilmeisesti ollut kartanon maata jo keskiajalta lähtien, eikä sinne siten ole päässyt muodostumaan myöhäiskeskiaikaista tai myöhempää asutusta. Alueella havaitut ilmiöt liittynevätkin kartanon elinkeinohistoriaan.

Maanomistajan pyynnöstä tarkastettu Kutalanjoen rantapellosta löytynyt asuinpaikka kuuluu elimellisesti samaan kokonaisuuteen Katisten kartano -nimisen kalmiston kanssa. Kohteiden välinen yhteys on kuitenkin rikottu Syrjäntaan tien ja sen pohjoispuolella kulkevan kevyen liikenteen väylän rakentamisen yhteydessä. Katisten alueen maisemakuva on muutoinkin hyvin rikkonainen. Alueen maankäyttö on ollut voimakasta ja samalla kulttuuriympäristö on kokenut kovia: Radanvarsikalmisto tuhoutui 1800-luvulla rautatietä rakennettaessa ja Harvialan tien kalmisto hävisi lähes kokonaan tietöiden yhteydessä 1970-luvulla. Kalmiston vieressä ollut asuinpaikka on kuitenkin ainakin osittain säilynyt kartanon päärakennuksen länsipuolella sijaitsevalla peltotilkulla. Historiallisen ajan arkeologian kannalta ehkä Kanta-Hämeen tärkein ja mielenkiintoisin kohde, Mäskälän keskiaikainen kylätontti, tuhoutui suurimmaksi osaksi kerrostalolähiön rakennustöissä 1980-luvulla. Kerrostalojen väliin jääneen Patailan puiston alueella voi olla säilyneenä keskiaikaisesta asutuksesta kertovia rakenteita ja kerroksia. Myös tämä on hyvä huomioida alueen maankäytön suunnittelussa.

Diapositiiviluettelo

Dia nro	Aihe ja kuvaussuunta	Päivämäärä	Kuvaaja
60505	Katinen, röykkiö kuvattuna koillisesta	24.4.07	EM
60506	Katinen, röykkiö kuvattuna pohjoisesta	24.4.07	EM
60507	Katinen, röykkiö kuvattuna länsiluoteesta	24.4.07	EM
60508	Katinen, röykkiö kuvattuna etelästä	24.4.07	EM
60509	Katinen, röykkiö kuvattuna länsilounaasta. Yksityiskohtakuva röykkiön itäreunasta, jossa kiviä on kasattu suuren maakiven ympärille.	24.4.07	EM
60510	Katinen, röykkiö kuvattuna koillisesta Katistentien reunasta.	24.4.07	EM
60511	Mäskälän kylätontin reuna-alueella sijaitseva melko moderni kiuas kuvattuna etelästä. (Idänpääntie)	25.4.07	EM
60512	Kuten yllä. Kuvattu idästä.	25.4.07	EM
60513	Yleiskuva Patailan alueesta	25.4.07	EM
60514	Yleiskuvia Katisten kartanon (mj.rek.nro 109 01 0028) röykkiöistä.	26.4.07	EM
60515	Kuten yllä	26.4.07	EM
60516	Kuten yllä	26.4.07	EM
60517	Tuulenkaato röykkiössä lännestä kuvattuna	26.4.07	EM
60518	Lähikuva tuulenkaadosta.	26.4.07	EM
60519	Katistentie A:n röykkiö 1 kuvattuna koillisesta	26.4.07	EM
60520	Katistentie A:n röykkiö 2 kuvattuna idästä	26.4.07	EM
60521	Yleiskuva Kutalanjoen rantapellostä. Idästä.	26.4.07	EM
60522	Yleiskuva Kutalanjoen rantapellostä. Lännestä.	27.4.07	EM

EM = Esa Mikkola

LIITE Kuvataulut

Hämeenlinna Katinen, Kartanonrannan asemakaava-alueen inventointi, Esa Mikkola 2007

Dia 60505. Katinen 1000 00 7924. Röykkiö kuvattuna koillisesta. Kuva Esa Mikkola

Dia 60506. Katinen 1000 00 7924. Röykkiö kuvattuna pohjoisesta. Kuva Esa Mikkola

Dia 60509. Katinen 1000 00 7924. Yksityiskohta röykkiön itäreunasta, jossa kiviäon kasattu suuren maakiven ympärille. Kuvattu länsilounasta. Kuva Esa Mikkola

Dia 60522. Yleiskuva Kutalanjoen rantapellon 1000 00 7923 rautakautisesta asuinpaikasta. Savitiivistettä löytyi kuvan keskellä olevan pienen peltosaarekkeen ympäriltä, noin 10 x 15 m kokoiselta alueelta. Kuvattu lännestä. Kuva Esa Mikkola

Dia 60521. Yleiskuva Kutalanjoen rantapellon 1000 00 7923 rautakautisesta asuinpaikasta. Kuvassa vasemmalla VT 10. Kuvattu idästä. Kuva Esa Mikkola

Dia 60514. Yleiskuva Katisten kartanon 109 01 0028 röykkiöalueesta, joka sijaitsee VT 10 pohjoispuolella. Kuvattu kaakosta. Kuva Esa Mikkola

Dia 60517. Tuulenskaato Katisten kartano -röykkiökalmistossa. Kuva Esa Mikkola

Dia 60516. Röykkiö Katisten kartano -röykkiökalmistossa. Kuva Esa Mikkola

Dia 60515. Muinaisjännöskyltti Katisten kartano -röykkiökalmistossa. Kuva Esa Mikkola.

Dia 60519. Katistentie A, röykkiö 1. Kuvattu koillisesta. Kuva Esa Mikkola

Dia 60520. Katistentie A, röykkiö 2. Kuvattu lännestä. Kuva Esa Mikkola